

Het levenstestament lééft

Het notarieel levenstestament voorziet in een behoefte. Het is dus niet verwonderlijk dat het wetenschappelijk congres van Sdu en WPNR, dat op 11 april plaatsvond in de Jaarbeurs in Utrecht, geheel aan dit thema was gewijd. Zes sprekers belichtten het levenstestament vanuit verschillende invalshoeken. Het doel: de praktijk van het levenstestament verfijnen.

TEKST Dorine van Kesteren | BEELD Truus van Gog

Het levenstestament lééft', zei dagvoorzitter Freek Schols, in het dagelijks leven hoogleraar aan het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen, toen hij de volle zaal in de Utrechtse Jaarbeurs inkeek. Achter hem op het podium zaten de zes sprekers die hun licht zouden laten schijnen over het levenstestament. Zowel vanuit de juridische theorie als vanuit de praktijk van alledag – voor de aanwezige (kandidaat-)notarissen natuurlijk minstens zo belangrijk. Daarbij presenteerden zij stellingen waarover het publiek via de smartphone zijn mening kon geven. Het was de bedoeling om de middag op die manier te verlevendigen met discussie en interactie. En die opzet slaagde wonderwel.

INTERNATIONAAL

De aftrap werd gedaan door de Belgische Ariadne van den Broeck, die het Nederlandse levenstestament in internationaal perspectief zette. Omdat het in Nederland uit de notariële praktijk is gegroeid, is ons land een van de weinige landen waar dit product op geen enkele manier wettelijk is verankerd. Zo is het in België bijvoorbeeld mogelijk dat de rechter bijkomende maatregelen treft als het levenstestament in de praktijk niet goed functio-

neert en het welzijn van de opsteller op de helling komt te staan. 'Denk aan de maatregel dat de gevolmachtigde ieder jaar rekening en verantwoording moet afleggen', aldus Van den Broeck.

Zou dit voor Nederland ook een goed idee zijn, om te voorkomen dat de kantonrechter bij eventuele problemen direct moet doorschakelen naar een wettelijke beschermingsmaatregel zoals bewind of curatele? Ja, antwoordde 73 procent van de aanwezigen. Een van de tegenstemmers lichtte zijn mening toe. 'De essentie van het levenstestament is nu juist dat de rechter erbuiten blijft. Schenken bijvoorbeeld, wordt dan een heikel punt, omdat rechters daar ook in het geval van bewind of curatele vaak geen toestemming voor geven.' 'Het gaat specifiek om de situatie dat het met een levenstestament toch misgaat', reageerde Van den Broeck. 'Een soort tussenregime tussen gerechtelijke en buitengerechtelijke bescherming biedt ruimte voor proportionaliteit en dat bevordert de autonomie van de kwetsbare meerderjarige.'

EIGEN KRACHT

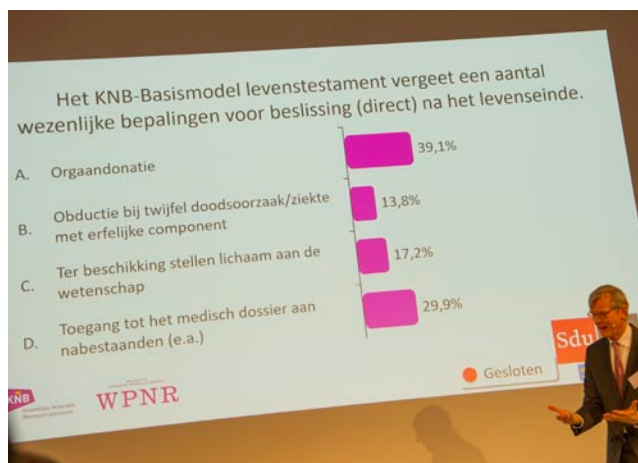
Van den Broeck legde het publiek ook de stelling voor dat het levenstestament, net zoals in andere landen, niet alleen door de notaris, maar bijvoorbeeld ook door een advocaat mag worden opgesteld. 'Wij garanderen de bescherming van mevrouw Van den Broeck', grapte

gespreksleider Schols. Maar het viel mee met het aantal notarissen dat hun broodwinning in gevaar zag komen: 33 procent was het eens met deze stelling. 'Wij moeten uitgaan van onze eigen kracht', lichtte voorzitter Jef Oomen van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) toe vanuit de zaal. 'Notarissen moeten zo goed en gekwalificeerd zijn dat de mensen in vrijheid naar ons toekomen.'

APARTE PARAGRAAF

Een van de andere sprekers was kantonrechter Ellen Penders. Zij zette op een rij wanneer rechters ondanks de aanwezigheid van een levenstestament toch een wettelijke beschermingsmaatregel opleggen. Als zij vraagtekens hebben bij de wijze van totstandkoming van het levenstestament bijvoorbeeld. 'Dit is een opdracht aan u, notarissen: neem in het levenstestament een aparte paragraaf op waarin u precies beschrijft hóe het is opgesteld. Wanneer was het, wie waren erbij en hoe zijn de wensen van de betrokkene bepaald?' Penders reageerde ook op de klacht van de aanwezige notarissen dat kantonrechters nagenoeg nooit toestemming geven voor schenkingen. 'Wij houden geen schenkingen tegen. Het uitgangspunt van kantonrechters en het wettelijk systeem is het belang van de betrokkene, en niet het belang van de kinderen. Als vaststaat dat hij of zij graag wil schenken – als dit al eerder is gebeurd

‘Notarissen moeten zo goed en gekwalificeerd zijn dat de mensen in vrijheid naar ons toekomen’

bijvoorbeeld – dan is er geen probleem. Maar dat is nu eenmaal vaak niet het geval.’

RIJKEN

In de rechtszaal treft Penders vooral hoogopgeleide, welgestelde mensen met een levenstestament. Zo kwam ze tot haar stelling dat het levenstestament een instrument voor de rijken is. Rumor in de zaal. Onzin, aldus 96 procent van de aanwezigen. ‘Op ons kantoor komen mensen voor een levenstestament die de eigen bijdrage voor de Wet langdurige zorg – zo’n 2.300 euro – niet uit hun inkomen kunnen betalen en zo’n 40.000 euro spaargeld hebben. Noemt u dat rijk?’, vroeg een toehoorder. ‘Nee’, antwoordde Penders. ‘Misschien dat er vaker gedoe ontstaat rond het levenstestament van rijke mensen, dat kan natuurlijk ook.’ Ook haar volgende stelling – curatele, bewind en mentorschap bieden meer bescherming tegen misbruik dan het levenstestament – lokte een hoop reacties uit. Ruim 80 procent van de notarissen was het hier niet mee eens.

Een aanwezige: ‘Ook in het levenstestament kan je een toezichthouder met vergaande bevoegdheden benoemen. Wettelijke beschermingsmaatregelen functioneren in de praktijk juist vaak minder goed naarmate het vermogen complexer is. De werkdruk van kantonrechters is hoog en dat beïnvloedt het toezicht in de vorm van rekening en verantwoording.’

VROEGTIJDIGE AANDACHT

Een heel ander geluid kwam van Herman Post van Alzheimer Nederland. Een geluid dat deze middag niet mocht ontbreken, aangezien het levenstestament het meest zijn waarde bewijst als mensen niet meer in staat zijn om hun (financiële) belangen te behartigen – en dementie is daarvan een belangrijke oorzaak. Op dit moment lijden in Nederland 270.000 mensen aan een vorm van dementie; door de voortschrijdende vergrijzing zijn dat er in 2040 naar verwachting maar liefst een half miljoen. Dementie is een reden om geen formele rechtshandelingen meer aan te gaan, was een stelling van Post. Ruim 80 procent van de aanwezigen was het daar niet mee eens. ‘Terecht’, reageerde Post. ‘Dementie kent vele gradaties en tegenwoordig zijn we tot steeds vroegere diagnoses in staat. Mensen zijn niet de ziekte, maar hebben de ziekte.’ Een andere stelling was, dat notarissen de opstellers van een levenstestament iedere twee jaar moeten benaderen voor een update. De medische situatie en ook de persoonlijke omstandigheden kunnen immers veranderen. Eens, antwoordde 65 procent. ‘Wij doen dit eens per vijf jaar en daar komt regelmatig echt wat uit’, aldus een notaris in de zaal.

Post liet daarna een filmpje zien over de zoektocht naar de (im)materiële belangen en wensen van iemand die al aan het dementeren is. Te zien waren een zoon en een verpleeghuisarts die de toestand van een dementerende vader bespraken. Post: ‘U ziet hoe ingewikkeld

dit is als het proces al gaande is. De uitdaging voor notarissen is dan ook om het levenstestament vroegtijdig onder de aandacht te brengen, zodat het letterlijk gaat leven voor de mensen.’ ■

DE SPREKERS GEBUNDELD

Tijdens het Sdu/WPNR-congres over het levenstestament kwamen de volgende sprekers aan het woord:

- Ariadne Van den Broeck, aspirant FWO aan het Rector Roger Dillemans Instituut Familiaal Vermogensrecht van de KU Leuven, over inspiratie uit het buitenland voor het Nederlandse levenstestament.
- Ellen Penders, senior-rechter Rechtbank Midden-Nederland, over het levenstestament versus curatele, bewind en mentorschap.
- Leon Verstappen, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder notarieel recht, aan de Rijksuniversiteit Groningen, over het levenstestament als de juridische figuur ‘volmacht’ of ‘opdracht/lastgeving’?
- Jaap Sijmons, hoogleraar gezondheidsrecht aan de Universiteit van Utrecht, over de voorlaatste wil; zelfbeschikking bij de laatste zorg.
- Herman Post, programmamanager van Alzheimer Nederland, over dementie.
- Bernard Schols, hoogleraar aan het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen, over levenstestamentousiasme.

Alle bijdragen zijn gebundeld in boekvorm. Het boek *Het levenstestament* is verkrijgbaar via de Sdu.